

POSTANOWIENIE

Dnia 29 listopada 2016 roku

Sąd Apelacyjny w Krakowie w II Wydziale Karnym w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Nita-Światłowska (spr.)
Sędziowie:	SSA Wojciech Dziuban SSA Tomasz Szymański
Protokolant:	sekr. sądowy Natasza Żak

przy udziale Prokuratora Prokuratury Okręgowej del. do Prokuratury Regionalnej w Krakowie Ewy Rogali

po rozpoznaniu w sprawie

B. U. i W. P.

zażalenia wniesionego przez pełnomocnika wnioskodawców

na postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 21 października 2016 roku, sygn. akt VI Ko 36/16

w przedmiocie umorzenia postępowania

na podstawie art. 437 § 1 i 2 k.p.k.

postanawia

uchylić zaskarżone postanowienie i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Krakowie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 21 października 2016 roku, sygn. VI Ko 36/16 Sąd Okręgowy w Krakowie na podstawie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. umorzył postępowanie w przedmiocie wniosku B. U. i W. P. o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie Z. P. „z powodu res iudicata”.

W uzasadnieniu powyższego postanowienia stwierdzono, że 16 marca 2016 r. do Sądu Okręgowego w Krakowie wpłynął wniosek o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie Z. P., złożony przez pełnomocnika w imieniu wnioskodawców B. U. oraz W. P.. Wskazano przy tym, że wnioskodawcy „wnieśli o wypłatę odszkodowania za poniesione szkody i zadośćuczynienia za doznane krzywdy związane z wydaniem i wykonaniem wobec Z. P. – ojca wnioskodawców wyroku Sądu Wojewódzkiego w Krakowie z dnia 22 czerwca 1966 r., wydanego w sprawie sygn. akt IV K „Dor” 90/65. Sąd I instancji podkreślił, że z dokumentów dołączonych do wniosku wynika, że „wskazany wyrok został uchylony wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2010 r. sygn. akt IV KK 170/10, a postępowanie przeciwko m.in. Z. P. na zasadzie art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. zostało umorzone wobec przedawnienia karalności. Zaś w

odniesieniu do oskarżonych, którzy nie żyli w chwili wydania niniejszego postanowienia umorzenie postępowania nastąpiło przy zbiegu formalno-prawnych podstaw przedawnienia tj. na podstawie art. 17 § 1 pkt 5 i 6 k.p.k.”.

Nawiązując do treści art. 552 k.p.k. oraz orzecznictwa Sądu Najwyższego i wypowiedzi doktryny, Sąd Okręgowy stwierdził następnie, że w sprawie dotyczącej Z. P. doszło do umorzenia postępowania, „ale przyczyną tego nie były okoliczności, których nie uwzględniono w poprzednio prowadzonym postępowaniu, bowiem postępowanie umorzono na skutek przedawnienia karalności, a zatem przepis art. 552 k.p.k. nie ma zastosowania”.

W dalszej części uzasadnienia zaskarżonego postanowienia wskazano, że „[j]ak wynika z dołączonych akt Sądu Okręgowego Wydział I Cywilny w Krakowie, sygn. I C 1704/12 pierwszy wniosek B. U. i W. P. o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie Z. P., który wpłynął do Sądu Okręgowego w Krakowie w dniu 26 kwietnia 2011 r. zarządzeniem tut. Sądu z dnia 22 marca 2012 r. sygn. akt III Ko 284/11 został przekazany Wydziałowi Cywilnemu Sądu Okręgowego w Krakowie”. Stwierdzono następnie, że postępowanie w tej sprawie prowadzone przed sądem cywilnym zakończyło się w postępowaniu toczącym się pod sygn. I ACa 150/14 wydaniem wyroku z 12 czerwca 2013 r. oddalającego powództwo, a 6 lutego 2015 r. w sprawie o sygn. III CSK 348/14 Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej od tego wyroku.

Wobec powyższego Sąd Okręgowy uznał, że postępowanie odnośnie wniosku złożonego przez wnioskodawców zostało prawomocnie zakończone, w związku z czym zachodzi powaga rzeczy osądzonej.

Powyższe postanowienie pełnomocnik wnioskodawców zaskarżył w całości na ich korzyść. We wniesionym zażaleniu, na podstawie art. 438 pkt 2 k.p.k. oraz art. 427 § 2 k.p.k. podniósł zarzut obrazy prawa materialnego mającej wpływ na treść orzeczenia, „w postaci naruszenia art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. poprzez przyjęcie, że w sprawie zachodzi powaga rzeczy osądzonej, co w konsekwencji doprowadziło do umorzenia postępowania”.

Podnosząc powyższy zarzut pełnomocnik wnioskodawców wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Krakowie.

W uzasadnieniu zażalenia, przypominając istotę przeszkody procesowej z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., pełnomocnik wnioskodawców w nawiązaniu do orzecznictwa Sądu Najwyższego stwierdził, że stan rzeczy osądzonej zachodzi wówczas, gdy orzeczeniem merytorycznym została rozstrzygnięta kwestia odpowiedzialności karnej, a wcześniejsze zakończenie postępowania innego niż karne, choćby co do tego samego czynu tej samej osoby, nie powoduje powagi rzeczy osądzonej. Podkreślił następnie, że wskazaną przeszkodę procesową „tworzą zawsze prawomocne orzeczenia merytoryczne, rozstrzygające w kwestii odpowiedzialności karnej sprawcy, zaś orzeczenia formalne, a więc o dopuszczalności procesu, tylko jeżeli oparte są na ujemnej przesłance bezwzględnej, a więc nieusuwalnej”.

W dalszej części uzasadnienia zażalenia pełnomocnik wnioskodawców podkreślił, że „[z]godnie z definicją zawartą w art. 366 k.p.c. wyrok prawomocny ma powagę rzeczy osądzonej tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia, a ponadto tylko między tymi samymi stronami”.

Wskazał następnie, że zarządzenie z 22 marca 2012 r. sygn. akt III Ko 284/11, którym wniosek z 26 kwietnia 2011 r. wniesiony przez B. U. oraz W. P. do Sądu Okręgowego w Krakowie, Wydział II Karny został przekazany Wydziałowi Cywilnemu Sądu Okręgowego w Krakowie, jest decyzją „o charakterze stricte technicznym” i nie może stanowić podstawy umorzenia postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. Podstawy takiej nie może także stanowić orzeczenie cywilnoprawne „jako pochodzące ze zgoła odmiennej gałęzi prawa”.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Zarzut podniesiony w zażaleniu pełnomocnika wnioskodawców, kwestionujący zasadność umorzenia postępowania w niniejszej sprawie ze względu na przeszkodę procesową z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. (res iudicata), okazał się zasadę, a w konsekwencji spowodował uchylenie zaskarżonego postanowienia o umorzeniu postępowania i przekazanie sprawy

do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Krakowie, choć nie ze wszystkimi argumentami podniesionymi w uzasadnieniu zażalenia można się zgodzić.

Art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., który został wskazany w zaskarżonym postanowieniu jako podstawa umorzenia postępowania w niniejszej sprawie, jako jedną z wymienionych w tym przepisie przesłanek umorzenia postępowania określa powagę rzeczy osądzonej (*res iudicata*), która aktualizuje się wówczas, gdy orzeczeniem merytorycznym rozstrzygnięta została kwestia odpowiedzialności karnej oskarżonego.

W orzecznictwie sporne jest, czy w postępowaniach toczących się w przedmiocie roszczeń odszkodowawczych, określonych w rozdziale 58 Kodeksu postępowania karnego, powaga rzeczy osądzonej powinna być ujmowana przez pryzmat art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., czy też regulacji zawartej w Kodeksie postępowania cywilnego (por. np. wyroki: Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 18 lutego 2010 r., sygn. II AKA 10/10, LEX nr 621518 oraz Sądu Najwyższego z 30 czerwca 2008 r., sygn. WA 22/08, LEX nr 531309, jak również postanowienie Sądu Najwyższego z 15 października 2002 r., sygn. V KKN 218/01, OSNKW nr 1-2/2003, poz. 21). Dostrzegając tę okoliczność, jak również i to, że dyspozycje art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. oraz art. 366 k.p.c. są ze sobą w istocie treściowo zbieżne, tut. Sąd stoi na stanowisku, iż negatywna przesłanka procesowa wynikająca z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. znajduje odpowiednie zastosowanie w postępowaniu toczącym się w przedmiocie odszkodowania dochodzonego w trybie przepisów wskazanych w rozdziale 58 Kodeksu postępowania karnego. Zgodnie bowiem z art. 558 k.p.k. w sprawach o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie przepisy Kodeksu postępowania cywilnego stosuje się tylko w kwestiach nieuregulowanych w niniejszym kodeksie, a tymczasem przeszkoda procesowa wiążąca się z zasadą *ne bis in idem* jest w Kodeksie postępowania karnego uregulowana.

Nie kwestionując zatem samej zasadności odnoszenia przeszkody procesowej z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. do sytuacji, w której sąd karny prawomocnie orzekł w przedmiocie roszczenia odszkodowawczego wniesionego na podstawie przepisów rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego, Sąd Apelacyjny stwierdza, że w niniejszej sprawie przeszkoda procesowa wynikająca ze wskazanego powyżej przepisu nie zaktualizowała się.

Podzielając argumenty przywołany w uzasadnieniu zażalenia dla wykazania niewystępowania w niniejszej sprawie przeszkody procesowej z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., Sąd Apelacyjny podkreśla ponadto, co następuje.

Niekorzystne dla wnioskodawców postanowienie Sądu I instancji zapadło ze względu na uprzedni wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie, Wydział I Cywilny z 12 czerwca 2013 r., sygn. I C 1704/12, którym to orzeczeniem, w sprawie z powództwa B. U. przeciwko Skarbowi Państwa – Sądowi Okręgowemu w Krakowie o zapłatę, oddalono powództwo (vide k. 257/tom II akt związkowych dotyczących sprawy o sygn. I C 1704/12).

Mając na uwadze powyższe w pierwszej kolejności odnotować należy, że z perspektywy przesłanki określonej w art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. konieczne jest istnienie w postępowaniu uprzednio prawomocnie zakończonym oraz aktualnie toczącym się zarówno tożsamości przedmiotowej, jak i podmiotowej. Wskazuje na to odpowiednio stosowany w postępowaniu toczącym się w przedmiocie roszczeń określonych w rozdziale 58 Kodeksu postępowania karnego zwrot: „co do tego samego czynu tej samej osoby”, rozumiany tutaj z uwzględnieniem specyfiki postępowania odszkodowawczego.

Negatywna przesłanka procesowa, którą określa art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., zachodzi wówczas, gdy uprzednio zakończone zostało prawomocnie postępowanie co do tego samego czynu tej samej osoby, zaś nowe postępowanie pokrywa się z przedmiotem postępowania w sprawie już zakończonej, a także gdy jego przedmiot jest częścią przedmiotu osądzonego w sprawie już zakończonej (por. także wyrok Sądu Najwyższego z 4 lutego 2002 r., sygn. II KKN 221/01, OSN Prok. i Pr. 2002, nr 10, poz. 5).

Z uzasadnienia przywołanego powyżej wyroku sądu cywilnego wynika, że powódka – B. U. w postępowaniu przed sądem cywilnym dochodziła „odszkodowania za poniesione szkody i zadośćuczynienia za doznane krzywdy, związane z wydaniem i wykonaniem wobec Z. P. wyroku Sądu Wojewódzkiego w Krakowie z dnia 22 czerwca 1966 r., wydanego w sprawie IV K “Dor” 90/65” (vide k. 262/tom II akt związkowych dotyczących sprawy o sygn. I C 1704/12).

Tymczasem w niniejszej sprawie postępowanie karne zostało zainicjowane wnioskiem B. U. oraz W. P., który nie występował jako strona w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem sądu cywilnego, który w miałby tu kreować przeszkodę wynikającą z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.

Niezależnie od powyższego odnotowania wymaga, że z uzasadnienia wskazanego powyżej judykatu sądu cywilnego wynika, że niekorzystne dla B. U. rozstrzygnięcie, co do dochodzonej kwoty zadośćuczynienia zapadło w tamtym postępowaniu ze względu na brak legitymacji procesowej czynnej po stronie powódki; Kodeks cywilny przewiduje, że zadośćuczynienie może być dochodzone w wypadkach ściśle określonych przez ustawodawcę, przy czym co do zasady możliwość taka aktualizuje się wyłącznie w odniesieniu do samego poszkodowanego, a nie jego następców prawnych, a wyjątek od tej zasady, który określa art. 445 § 3 k.c., ogranicza możliwość dochodzenia roszczeń o zadośćuczynienie przez spadkobierców poszkodowanego do takiej tylko sytuacji, w której roszczenie zostało uznane na piśmie przez stronę przeciwną lub powództwo zostało wytoczone za życia spadkodawcy, a w sprawie rozstrzygniętej wskazanym powyżej wyrokiem sądu cywilnego żadna z tych okoliczności nie aktualizowała się (vide uzasadnienie wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie, Wydział I Cywilny z 12 czerwca 2013 r., sygn. I C 1704/12, k. 265/tom II akt związkowych dotyczących sprawy o sygn. I C 1704/12).

Co do dochodzonego roszczenia o odszkodowanie w wyroku sądu cywilnego wskazano natomiast, że „art. 417 § 1 k.c. oraz art. 417(1) § 2 k.c. wymagają, ażeby dochodzący na ich podstawie odszkodowania wykazał bezprawność działania bądź zaniechania danych organów, wynikłą z tego szkodę oraz adekwatny związek przyczynowy między ich postępowaniem a zaistniałą po stronie poszkodowanego szkodą”, a „[p]owódka nie wykazała przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego, a więc bezprawności działania lub zaniechania, szkody oraz związku przyczynowego skutkowego pomiędzy zdarzeniem a szkodą” (vide uzasadnienie wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie, Wydział I Cywilny z 12 czerwca 2013 r., sygn. I C 1704/12, k. 265/tom II akt związkowych dotyczących sprawy o sygn. I C 1704/12).

Oceniając, z uwzględnieniem powyższego, zażalenie wniesione przez pełnomocnika wnioskodawców, Sąd Apelacyjny podkreśla, że tryb dochodzenia roszczeń, który określają przepisy zawarte w rozdziale 58 Kodeksu postępowania karnego – „Odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie oraz zatrzymanie“ ma charakter karnoprosesowy i stanowi *lex specialis* w stosunku do cywilnoprawnej drogi dochodzenia roszczeń związanych z odpowiedzialnością Skarbu Państwa. Skoro przepisy pomieszczone we wskazanym rozdziale Kodeksu postępowania karnego stanowią *lex specialis* w stosunku do odpowiednich przepisów zawartych w Kodeksie cywilnym, to tym samym droga postępowania cywilnego do dochodzenia roszczeń wymienionych w rozdziale 58 Kodeksu postępowania karnego (tj. roszczeń objętych zakresem przedmiotowym i podmiotowym uregulowań zawartych w tym rozdziale Kodeksu postępowania karnego) została wyłączona. A *contrario* droga postępowania cywilnego dostępna jest w wypadku roszczeń niemieszczących się w zakresie podmiotowym i przedmiotowym wyznaczonym przez przepisy rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego, przy czym skuteczność ich dochodzenia na tej drodze zależy od spełnienia przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej wyznaczonych przez przepisy cywilnoprawne.

Odpowiedzialność odszkodowawcza Skarbu Państwa realizowana na podstawie przepisów rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego, w tym zarówno odpowiedzialność odszkodowawcza w stosunku do „pierwotnie” uprawnionego, tj. osoby określonej w art. 552 k.p.k., jak i do „wtórnie” uprawnionego, tj. osoby wskazanej w art. 556 k.p.k., opiera się na innych zasadach aniżeli odpowiedzialność cywilnoprawna; Kodeks postępowania karnego samodzielnie formułuje podstawy tego rodzaju odpowiedzialności, a uregulowania wynikające z Kodeksu cywilnego znajdują tu zastosowanie tylko w kwestiach nieuregulowanych odmiennie bezpośrednio w rozdziale 58 Kodeksu postępowania karnego (vide art. 558 k.p.k.).

Oddalenie powództwa B. U. wskazanym wyrokiem sądu cywilnego z przedstawionych wyłuszczonej w uzasadnieniu sądu cywilnego, na który powołano się w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia nie jest zatem równoznaczne ze stwierdzeniem bezpodstawności roszczenia opartego na przesłankach wskazanych w rozdziale 58 Kodeksu postępowania karnego.

Ze względu na powyższe Sąd Apelacyjny uznał zasadność zażalenia, a w konsekwencji uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Krakowie.

Mając na uwadze końcowy fragment uzasadnienia zażalenia, w którym obrońca stwierdził, że Sąd Okręgowy czyniąc w niniejszej sprawie rozważania co do meritum sprawy powinien rozważyć możliwość zastosowania uchylonego art. 552a k.p.k. Sąd Apelacyjny podkreśla, że ze względu na treść zaskarżonego orzeczenia w niniejszym postępowaniu, badając zasadność zażalenia nie jest uprawniony do wskazywania Sądowi Okręgowemu podstawy prawnej, na której możliwe jest dochodzenie w postępowaniu karnym roszczeń odszkodowawczych na podstawie przepisów rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego przez osobę „wtórnie” uprawnioną, występującą ze stosownym roszczeniem po śmierci „pierwotnie” uprawnionego, ani też do rozstrzygania wiążących się z tym kwestii intertemporalnych.

Ze względu na powyższe, orzeczono jak na wstępie.

SSA Wojciech Dziuban SSA Barbara Nita-Światłowska (spr.) SSA Tomasz Szymański